

11 | Αγορά εργασίας και εισόδημα

Σκοπός

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η ανάλυση της αγοράς εργασίας και ο προσδιορισμός του εισοδήματος κατά την κλασική οικονομική σχολή. Θα εξετάσουμε τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας και θα αναλύσουμε τον μηχανισμό με τον οποίον προσδιορίζονται ο εργατικός μισθός, η απασχόληση του εργατικού δυναμικού, και το εισόδημα για το σύνολο της οικονομίας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Όταν θα έχετε μελετήσει και κατανοήσει το κεφάλαιο αυτό θα γνωρίζετε:

- Με ποιον τρόπο με τον οποίον αποφασίζουν οι επιχειρήσεις τον αριθμό των εργατών που απασχολούν.
- Ποιοι παράγοντες επιδρούν στην απόφαση των εργατών.
- Πώς προσδιορίζεται η αμοιβή των εργαζομένων.
- Πώς προσδιορίζεται η απασχόληση.
- Πώς προσδιορίζεται η παραγωγή και το εισόδημα της οικονομίας.

Έννοιες-κλειδιά

- οριακό προϊόν της εργασίας
- ζήτηση εργασίας
- προσφορά εργασίας
- ονομαστικός μισθός
- πραγματικός μισθός

11.1 Εισαγωγή

Η κλασική σχολή, ως ένα σύνολο οικονομικών δογμάτων, άρχισε με τις αναλύσεις του Adam Smith, στο γνωστό του βιβλίο του 1776, και μέσω των Ricardo, Malthus, John Stuart Mill συνεχίστηκε μέχρι τον Marshall και τον Ρίγου, μέχρι περίπου το 1930. Με την εμφάνιση του Keynes και την επίδραση της θεωρίας του μετά το 1936, η κλασική σχολή έχασε μέρος της επίδρασης που ασκούσε στους ακαδημαϊκούς κύκλους και στην οικονομική πολιτική.

Από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1960 η κλασική σχολή αναβίωσε ως *μονεταρισμός* αρχικά και ως *νέα κλασική σχολή* αμέσως μετά. Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλύσουμε ένα από τα δύο βασικά στοιχεία του κλασικού υποδείγματος, δηλαδή την αγορά εργασίας. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε το δεύτερο βασικό στοιχείο, δηλαδή την ποσοτική θεωρία του χρήματος.

11.1.1 Ο νόμος του Σαί

Ο Γάλλος Jean Baptiste Say (1767 – 1832), εμπνεόμενος από τον *Πλούτο των Εθνών* του Adam Smith, δημοσίευσε το 1803 την *Πραγματεία επί της Πολιτικής Οικονομίας*, με την οποία διέδωσε τις ιδέες του Smith στη Γαλλία και παράλληλα εξέθεσε τις δικές του ιδέες σχετικά με τη λειτουργία της οικονομίας. Η βασική ιδέα του Say έχει αποκρυσταλλωθεί στον λεγόμενο **νόμο των αγορών του Σαί**. Η γνωστή διατύπωση του νόμου του Say είναι ότι η «*Η προσφορά δημιουργεί τη ζήτησή της*». Η φράση αυτή είναι ο πρόγονος της σύγχρονης θεωρίας των *οικονομικών της προσφοράς*.

Ο νόμος του Say έχει διατυπωθεί και για εμπράγματα και για εγχρήματα οικονομία. Ας εξετάσουμε πρώτα τη λειτουργία του νόμου του Say σε εμπράγματα οικονομία, δηλαδή σε μία οικονομία όπου δεν υπάρχει χρήμα και γίνονται απ' ευθείας ανταλλαγές προϊόντων χωρίς τη μεσολάβηση χρήματος. Με άλλα λόγια, έχουμε αντιπραγματισμό, δηλ. ανταλλαγές μεταξύ προϊόντων και όχι συναλλαγές με χρήμα.

Σε μια εμπράγματα οικονομία δεν υπάρχει χρήμα, και άρα δεν υπάρχουν τιμές εκφρασμένες σε χρήμα. Οι τιμές που διαμορφώνονται είναι σχετικές, δηλαδή σε ποια σχέση ανταλλαγής βρίσκεται ένα προϊόν

με κάποιο άλλο. Εάν ένα κιλό σιτάρι ανταλλάσσεται με δύο κιλά πορτοκάλια ή με τέσσερα κιλά μήλα, τότε η τιμή του σιταριού είναι δύο σε όρους πορτοκαλιών και τέσσερα σε όρους μήλων. Εάν κάποιος θέλει να αγοράσει σιτάρι θα πρέπει να δώσει δύο κιλά πορτοκάλια ή τέσσερα κιλά μήλα. Αντιθέτως, εάν κάποιος θέλει να αγοράσει ένα κιλό πορτοκάλια, θα πρέπει να πληρώσει με μισό κιλό σιτάρι ή με δύο κιλά μήλα.

Σε μία ανταλλακτική οικονομία δεν υπάρχει το ενδεχόμενο της γενικής υπερπαραγωγής, δηλαδή η οικονομία να παράγει προϊόντα που δεν ζητούνται. Εάν π.χ. ένας αγρότης παράγει 1.000 κιλά σιτάρι και χρειάζεται 200 κιλά για την κατανάλωση του νοικοκυριού του, τα υπόλοιπα 800 θα προσφερθούν στην αγορά και αυτομάτως αυτό σημαίνει αντίστοιχη ζήτηση. Ο κάθε παραγωγός παράγει με σκοπό να ζητήσει τα άλλα προϊόντα που χρειάζεται. Συνεπώς, όταν κάποιος παράγει και προσφέρει, ταυτοχρόνως ζητά αντίστοιχα προϊόντα. Είναι δυνατόν σε κάποια χρονική περίοδο, λόγω καλών καιρικών συνθηκών, η παραγωγή σιταριού να είναι 1.100 κιλά. Στην περίπτωση αυτή, τα εκατό επιπλέον κιλά ή θα τα κρατήσει ο ίδιος για απολαύσει ένα ανώτερο επίπεδο διαβίωσης εκείνη τη χρονιά ή θα ταίσει τα ζώα του, δηλαδή θα τα ζητήσει ο ίδιος. Διαφορετικά, μπορεί να μειώσει την τιμή του σιταριού για να το αγοράσουν άλλοι παραγωγοί. Σε κάθε περίπτωση, η προσφορά του θα ζητηθεί. Στην ανταλλακτική οικονομία πράγματι **η προσφορά δημιουργεί τη ζήτησή της**.

Στην εγχρήματη οικονομία υπάρχουν σχετικές τιμές των αγαθών, αλλά υπάρχουν και οι απόλυτες. Παραδείγματος χάριν, το σιτάρι έχει δύο ευρώ το κιλό, τα πορτοκάλια ένα ευρώ, κ.λπ. Όταν, όμως, υπάρχει χρήμα το οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν για τις συναλλαγές τους αλλά και για διαφύλαξη αγοραστικής δύναμης, δηλ. για διατήρηση αξίας, τα πράγματα αλλάζουν. Ο παραγωγός σιταριού έχει τη δυνατότητα, όταν πουλήσει τη σοδειά του να κρατήσει ένα μέρος των χρημάτων για ασφάλεια, π.χ. για να αντιμετωπίσει απρόβλεπτες μελλοντικές ανάγκες. Στην περίπτωση αυτή, η ζήτησή του θα είναι μικρότερη από την προσφορά του, και συνεπώς τα προϊόντα κάποιου άλλου παραγωγού δεν θα βρουν ζήτηση. Έτσι δημιουργείται η δυνατότητα υπερπαραγωγής. Σε αυτήν, όμως, την περίπτωση, θα λειτουργήσει ο μηχανισμός των τιμών και θα επιφέρει ισορροπία μεταξύ προσφερομένων και ζητούμενων ποσοτήτων. Η τιμή των προϊόντων που αντιμετωπίζουν μειωμένη ζήτηση θα μειωθεί αρκετά ώστε η πλεονάζουσα ποσότητα να απορροφηθεί. Επιπλέον, ο μηχανισμός των τιμών θα λειτουργήσει ταχύτατα και η ισορροπία στην αγορά θα αποκατασταθεί μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Συμπερασματικά, η φράση ότι η προσφορά δημιουργεί τη ζήτησή της σημαίνει ότι, εάν υπάρξει υπερπαραγωγή και υπερπροσφορά αγαθών, ο μηχανισμός των τιμών, εφόσον λειτουργεί ελεύθερα, θα επιφέρει εξίσωση προσφοράς και ζήτησης. Με άλλα λόγια, η αγορά, εφόσον λειτουργεί ελεύθερα, παρέχει έναν μηχανισμό αυτόματης διόρθωσης των ανισορροπιών. Ο μηχανισμός αυτός βασίζεται στην ευελιξία των τιμών. Τη σημασία της ευελιξίας των τιμών και των μισθών, που είναι η τιμή της εργασίας, θα εξετάσουμε με λεπτομέρειες σε αυτό και στο επόμενο κεφάλαιο.

11.2 Η ζήτηση και η προσφορά εργασίας

11.2.1 Η ζήτηση εργασίας

Η εξέταση της ζήτησης εργασίας στο κλασικό οικονομικό υπόδειγμα είναι ακριβώς η ίδια με αυτήν του κείνσιανού υποδείγματος. Δέχεται και αυτό την ύπαρξη μιας συνάρτησης παραγωγής που συνδέει την παραγωγή με την απασχόληση του εργατικού δυναμικού. Επίσης, δέχεται ότι η επιχείρηση επιδιώκει τη μεγιστοποίηση του κέρδους και ότι η συνθήκη ισορροπίας, από την οποία προκύπτει το μέγιστο κέρδος και το αντίστοιχο επίπεδο απασχόλησης, είναι η εξίσωση του οριακού προϊόντος της εργασίας με τον πραγματικό μισθό. Όπως έχουμε ήδη εξηγήσει σε προηγούμενο κεφάλαιο, από τη συνθήκη αυτή εξάγεται η συνάρτηση ζήτησης εργασίας. Συνεπώς, και στην περίπτωση του κλασικού υποδείγματος θα δεχθούμε τα συμπεράσματα της ανάλυσης τα οποία εξήχθησαν κατά την εξέταση του κείνσιανού υποδείγματος. Το συμπέρασμα ήταν ότι η ζητούμενη ποσότητα εργασίας αυξάνει όσο μειώνεται ο πραγματικός μισθός. Στην ανάλυση της επόμενης ενότητας θα χρησιμοποιήσουμε τη συνάρτηση εργασίας

$$L_d = 400 - 5(W/P)$$

η οποία παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 11.2 με την ευθεία L_d .

11.2.2 Η προσφορά εργασίας

Η προσφορά εργασίας αποτελεί ουσιαστικό και κρίσιμο μέρος της θεωρίας των κλασικών. Σύμφωνα με τους κλασικούς, η ποσότητα εργασίας που προσφέρει κάθε άτομο σε μία χρονική περίοδο, π.χ. σε ένα μήνα, εξαρτάται από τον πραγματικό μισθό. Έχουμε ήδη αναφέρει ότι ο πραγματικός μισθός είναι ο λόγος W/P , δηλ. ο λόγος του ονομαστικού μισθού προς το γενικό επίπεδο των τιμών. Ονομαστικός μισθός είναι το τι πληρώνεται ο εργάτης σε χρήμα για κάθε μονάδα εργασίας, π.χ. ώρα, ημέρα, κ.λπ. Συνεπώς, ο πραγματικός μισθός αντιπροσωπεύει το σύνολο των προϊόντων που μπορεί να αγοράσει ή, με άλλες λέξεις, είναι η αγοραστική δύναμη του ονομαστικού μισθού.

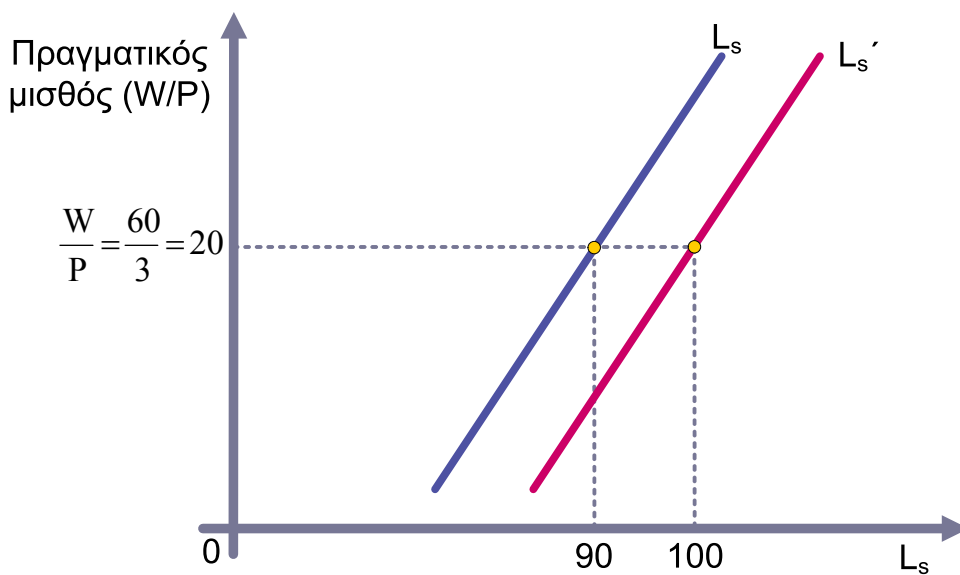
Φαντασθείτε ένα άτομο του οποίου ο ονομαστικός μισθός είναι 60 ευρώ την ημέρα, το επίπεδο των τιμών είναι $P = 3$ και ο πραγματικός μισθός είναι 20 μονάδες διαφόρων προϊόντων. Στην κατάσταση αυτή, το εν λόγω άτομο έχει αποφασίσει να εργάζεται 8 ώρες την ημέρα. Έστω τώρα ότι ο ονομαστικός μισθός αυξάνεται σε $W = 69$ αλλά οι τιμές είναι σταθερές και ο πραγματικός μισθός αυξάνεται σε 23. Πώς θα σκεφθεί το άτομο αυτό; Είναι η αύξηση αυτή αρκετό κίνητρο για να δουλέψει περισσότερες ώρες, π.χ. 9;

Σύμφωνα με τη θεωρία, το άτομο θα συγκρίνει την ωφέλεια, τη χρησιμότητα, που θα προέλθει από τα πρόσθετα αγαθά που θα μπορεί να αγοράσει λόγω της αύξησης του πραγματικού μισθού, με τη δυσανεμία και απώλεια ελεύθερου χρόνου που θα προέλθει από την πρόσθετη εργασία. Εάν η χρησιμότητα υπερτερεί, θα δεχθεί να εργασθεί 9 ώρες, σε αντίθετη περίπτωση θα συνεχίσει να εργάζεται οκτώωρο. Ορισμένα άτομα θα αυξήσουν την προσφορά εργασίας, ορισμένα όχι. Επίσης, είναι πιθανόν η αύξηση του μισθού να κάνει ορισμένα άτομα, που μέχρι τώρα δεν προσέφεραν εργασία, να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Παραδείγματος χάριν, μια γυναίκα με μικρό παιδί μπορεί να προτιμά να μένει στο σπίτι αντί να εργάζεται και να πληρώνει τον νηπιακό σταθμό. Εάν ο μισθός της αυξηθεί μπορεί να αποφασίσει ότι την συμφέρει να εργασθεί. Με άλλα λόγια, η αύξηση του μισθού μπορεί να προτρέψει ορισμένα άτομα να εισέλθουν στην αγορά εργασίας.

Γενικά, γίνεται δεκτόν ότι η αύξηση του πραγματικού μισθού αυξάνει την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας, διότι οι ήδη εργαζόμενοι μπορούν να δουλέψουν περισσότερες ώρες και διότι νέοι εργαζόμενοι εισέρχονται στην αγορά εργασίας. Υπάρχουν, βέβαια, ορισμένα άτομα τα οποία ήδη εργάζονται πολύ, και όταν αυξηθεί ο μισθός μπορεί να προτιμήσουν να εργασθούν λιγότερο. Επίσης, είναι δυνατόν ορισμένα άτομα να αποχωρήσουν από την αγορά όταν ο μισθός αυξηθεί αρκετά. Π.χ. είναι δυνατόν ένας από τους συζύγους να σταματήσει να δουλεύει και να φροντίζει το σπίτι και τα παιδιά, εάν ο μισθός του άλλου συζύγου αυξηθεί αρκετά. Τα φαινόμενα αυτά δεν είναι τόσο συχνά ώστε να ανατρέπουν τη θετική σχέση προσφερόμενης ποσότητας εργασίας και πραγματικού μισθού. Γενικά, η συνάρτηση προσφοράς εργασίας μπορεί να εκφρασθεί π. χ. ως εξής:

$$L_s = 50 + 2(W/P)$$

Αυτή η συνάρτηση προσφοράς παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 11.1 με την ευθεία L_s . Σύμφωνα με τη συνάρτηση αυτή, εάν ο μισθός είναι $W/P = 20$, η προσφερόμενη ποσότητα εργασίας θα είναι $L_s = 90$.

Διάγραμμα 11.1 Κλασική θεωρία: Η προσφορά εργασίας.

Φυσικά, η ποσότητα εργασίας που προσφέρεται σε κάθε πραγματικό μισθό εξαρτάται από πολλούς άλλους παράγοντες, και κυρίως από το μέγεθος του πληθυσμού, τη διάρθρωση των ηλικιών, τις συνήθειες της κοινωνίας, κ.λπ. Εάν κάποιος από τους παράγοντες αυτούς μεταβληθεί, η προσφορά εργασίας θα μετατοπισθεί. Εάν π.χ. αυξηθεί το εργατικό δυναμικό λόγω εισροής μεταναστών, και στον ίδιο μισθό θα προσφέρονται 10 περισσότεροι εργάτες για εργασία, αυτό θα φανεί με μετατόπιση της ευθείας L_s του Διαγράμματος 11.1 προς τα δεξιά στη θέση L'_s . Τώρα, στον ίδιο πραγματικό μισθό προσφέρονται 100 εργάτες.

11.3 Ο εργατικός μισθός και η απασχόληση

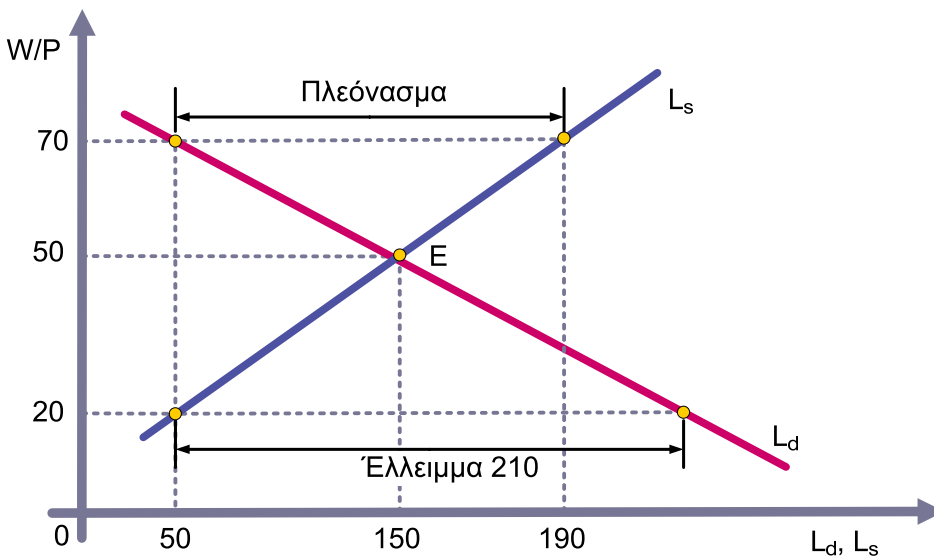
Η εξέταση της αγοράς εργασίας θα βασισθεί στο αριθμητικό παράδειγμα του Πίνακα 11.1 το οποίο κατασκευάστηκε δίδοντας συγκεκριμένες τιμές στις εξισώσεις ζήτησης και προσφοράς της προηγούμενης ενότητας. Το αντίστοιχο διάγραμμα είναι το Διάγραμμα 11.2. Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 11.1 και το Διάγραμμα 11.2, η αγορά ισορροπεί όταν ο πραγματικός μισθός είναι $W/P = 50$. Ισορροπία στην αγορά εργασίας σημαίνει ότι, η προσφερόμενη ποσότητα εργασίας είναι ίση προς τη ζητούμενη, δηλ. $L_d = L_s$. Σε επίπεδα μισθών διαφορετικά του $W/P = 50$, η αγορά παρουσιάζει έλλειμμα ή πλεόνασμα. Στην αγορά εργασίας, έλλειμμα σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις έχουν θέσεις εργασίας τις οποίες επιθυμούν να καλύψουν με νέες προσλήψεις, αλλά δεν βρίσκουν εργαζομένους για τις θέσεις αυτές. Πλεόνασμα σημαίνει ότι υπάρχουν άτομα που μπορούν και θέλουν να εργασθούν, αλλά δεν βρίσκουν δουλειά. Με άλλες λέξεις, πλεόνασμα σημαίνει ανεργία, και έλλειμμα σημαίνει κενές θέσεις εργασίας.

Ο μηχανισμός εξισορρόπησης της αγοράς εργασίας βασίζεται στην πλήρη ευελιξία του ονομαστικού μισθού. Οι εργαζόμενοι πληρώνονται με χρήμα, δηλ. με τον ονομαστικό μισθό, και συνεπώς η κατάσταση στην αγορά εργασίας επηρεάζει άμεσα τον ονομαστικό μισθό. Ας υποθέσουμε ότι ο πραγματικός μισθός είναι $W/P = 70$ με ονομαστικό μισθό $W = 140$ και επίπεδο τιμών $P = 2$. Στον μισθό αυτό, αντιστοιχεί ζητούμενη ποσότητα $L_d = 50$ και $L_s = 190$. Άρα, υπάρχει ανεργία $U = 140$. Σύμφωνα με την κλασική θεωρία, το πλεόνασμα εργασίας, δηλ. η ανεργία, θα προκαλέσει μείωση του ονομαστικού μισθού μέχρι ότου μειωθεί αρκετά ο πραγματικός μισθός και επιτευχθεί ισορροπία. Αυτό συμβαίνει σε ονομαστικό μισθό $W = 100$ και πραγματικό $W/P = 50$. Στο σημείο αυτό, αξίζει να δούμε πώς εξαφανίστηκε το πλεόνασμα, δηλ. πώς απορροφήθηκε η ανεργία. Από το Διάγραμμα 11.2 και από τον Πίνακα 11.1 φαίνεται ότι ένα μέρος του πλεονάσματος εξαφανίζεται, διότι ορισμένα άτομα δεν θέλουν να προσφέρουν εργασία σε χαμηλό-

τερο μισθό. Αυτοί είναι οι 40 εργαζόμενοι ($190 - 50$) που αποσύρονται από την αγορά εργασίας. Το υπόλοιπο της ανεργίας ($150 - 50$) είναι οι 100 εργαζόμενοι που βρήκαν απασχόληση.

Πραγματικός Μισθός (W/P)	Ζήτηση Εργασίας (L_d)	Προσφορά Εργασίας (L_s)	Πλεόνασμα ή Έλλειμμα ($L_s - L_d$)
10	350	70	- 280
20	300	90	- 210
30	250	110	- 140
40	200	130	- 70
50	150	150	0
60	100	170	70
70	50	190	140

Πίνακας 11.1 Κλασική θεωρία: Στοιχεία για την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας.

Διάγραμμα 11.2 Κλασική θεωρία: Η αγορά εργασίας.

Το αντίθετο συμβαίνει όταν στην αγορά εργασίας εμφανίζεται έλλειμμα. Η ζητούμενη ποσότητα εργασίας είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη. Αποτέλεσμα της έλλειψης εργασίας είναι η άνοδος του ονομαστικού μισθού και, δεδομένου ότι οι τιμές είναι σταθερές, αύξηση του πραγματικού μισθού. Με την αύξηση του πραγματικού μισθού αυξάνει η προσφερόμενη ποσότητα και ταυτοχρόνως μειώνεται η ζητούμενη μέχρι ότου επέλθει ισορροπία. Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 11.2, υπάρχει μόνο ένα σημείο, το E, στο οποίο η αγορά εργασίας βρίσκεται σε ισορροπία.

Αυτή η ανάλυση της αγοράς εργασίας, η οποία, όπως είπαμε, βασίζεται στην υπόθεση της ευελιξίας των ονομαστικών μισθών, έχει μία μεγάλης σημασίας συνέπεια, ότι δηλ. όταν η αγορά βρίσκεται σε ισορροπία δεν υπάρχει ανεργία. Στην πραγματικότητα, βέβαια, παρατηρείται ανεργία, αλλά από την κλασική θεωρία αυτή η ανεργία ερμηνεύεται ως προσωρινό φαινόμενο της αγοράς εργασίας, το οποίο θα εξαφανισθεί και θα αποκατασταθεί η πλήρης απασχόληση του εργατικού δυναμικού.

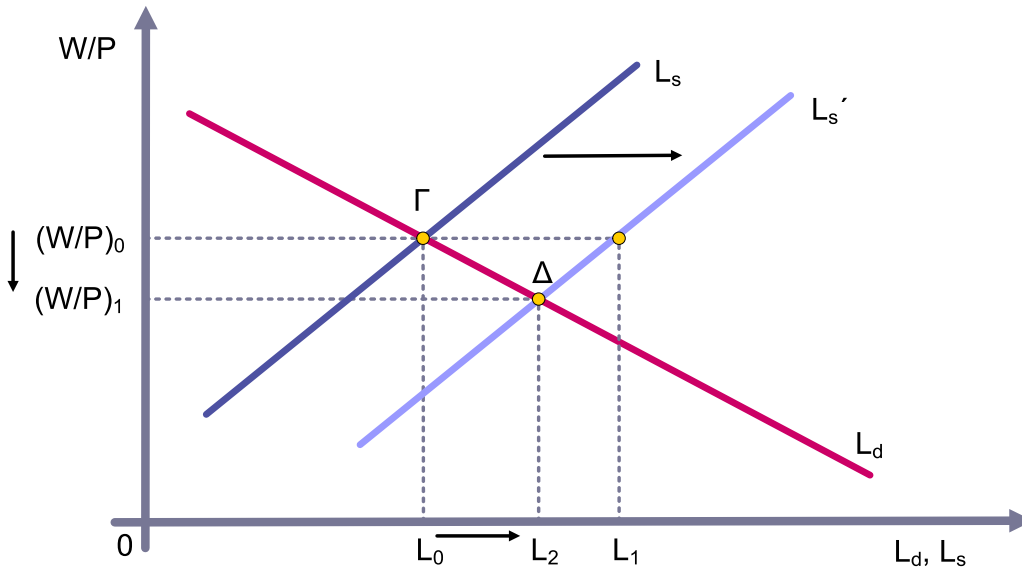
Το βασικό συμπέρασμα που εξάγεται από την προηγούμενη ανάλυση είναι ότι, σύμφωνα με την κλασική θεωρία, η ευελιξία των ονομαστικών μισθών εξασφαλίζει ισορροπία στην αγορά εργασίας και πλήρη απασχόληση του εργατικού δυναμικού.

Άσκηση 11.1

Κατασκευάστε ένα διάγραμμα που να δείχνει μια αγορά εργασίας κλασικού τύπου σε ισορροπία. Υποθέστε, τώρα, ότι ξαφνικά εισέρχονται στην αγορά νέοι εργαζόμενοι π.χ. μετανάστες. Δείξτε τι θα συμβεί στην αγορά εργασίας.

Απάντηση

Το Διάγραμμα 11.3 απεικονίζει την αρχική ισορροπία σε $(W/P)_0$ και L_0 , όπου $L_{d0} = L_{s0}$. Εάν ξαφνικά αυξηθεί το εργατικό δυναμικό, π.χ. λόγω εισροής μεταναστών, αυτό σημαίνει ότι στον ίδιο μισθό προσφέρονται περισσότεροι εργαζόμενοι. Αυτό απεικονίζεται με μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς προς τα δεξιά. Στον ισχύοντα μισθό, παρουσιάζονται πλεονάσματα εργασίας L_0L_1 . Εφόσον ο ονομαστικός μισθός είναι ευμετάβλητος, το πλεόνασμα θα προκαλέσει μείωση του ονομαστικού μισθού και του πραγματικού μισθού, εάν οι τιμές παραμένουν σταθερές. Έτσι, θα επέλθει το νέο σημείο ισορροπίας $(W/P)_1$ και L_1 , όπου $L_{d1} = L_{s1}$.

Διάγραμμα 11.3 Η ισορροπία στην αγορά εργασίας μετά από αύξηση του εργατικού δυναμικού (Άσκηση 11.1).

Άσκηση 11.2

Μια αγορά εργασίας περιγράφεται από τις εξής εξισώσεις:

$L_d = 200 - 3(W/P)$	συνάρτηση ζήτησης εργασίας
$L_s = 100 + 2(W/P)$	συνάρτηση προσφοράς εργασίας

Να βρείτε τον πραγματικό μισθό, το επίπεδο απασχόλησης, και τον ονομαστικό μισθό εάν το επίπεδο τιμών είναι $P = 5$. Υποθέστε, τώρα, ότι ξαφνικά το επίπεδο των τιμών αυξάνεται σε $P = 10$. Δείξτε πώς θα διαταραχθεί η αγορά και πώς θα επέλθει εκ νέου ισορροπία. Κατασκευάστε ένα διάγραμμα που να δείχνει τα παραπάνω.

Απάντηση

Από τη συνθήκη ισορροπίας της αγοράς εργασίας $L_d = L_s$, έχουμε $200 - 3(W/P) = 100 + 2(W/P)$ ή $100 = 5(W/P)$.

Αντικαθιστώντας στις αρχικές συναρτήσεις έχουμε $L_d = L_s = 140$, και για $P = 5$ βρίσκουμε $w = 100$.

Εάν τώρα $P = 10$, με $W = 100$, η ζητούμενη ποσότητα εργασίας είναι

$$L_d = 200 - 3(100/10) = 170$$

και η προσφερόμενη

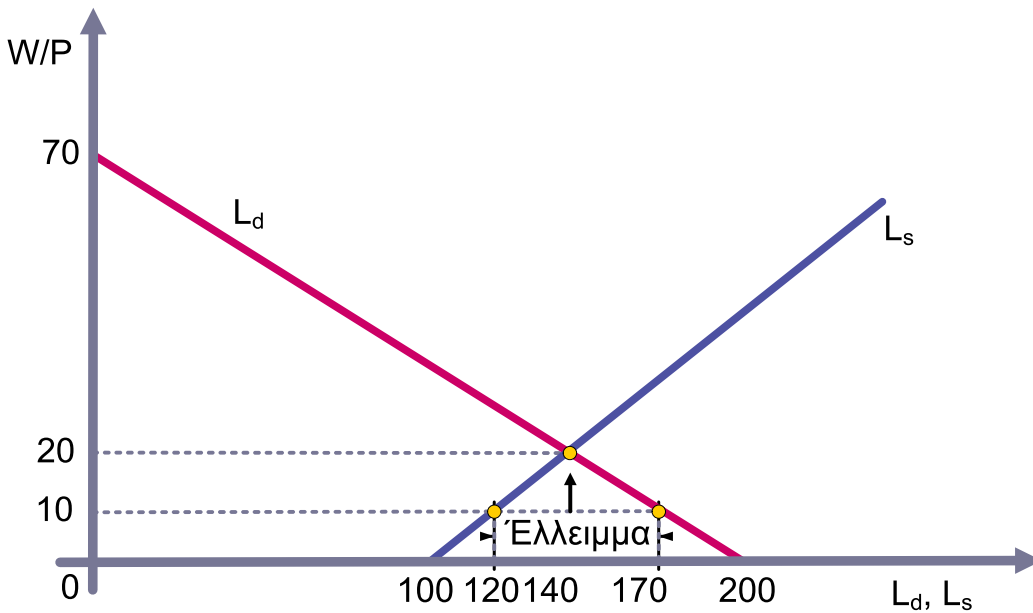
$$L_s = 100 + 2(100/10) = 120$$

Η αγορά παρουσιάζει έλλειμμα, και συνεπώς ο ονομαστικός μισθός θα αυξηθεί ώστε να εξαλειφθεί το έλλειμμα και να έχουμε πάλι

$$L_d = L_s \text{ δηλ. } 200 - 3(W/10) = 100 + 2(W/10)$$

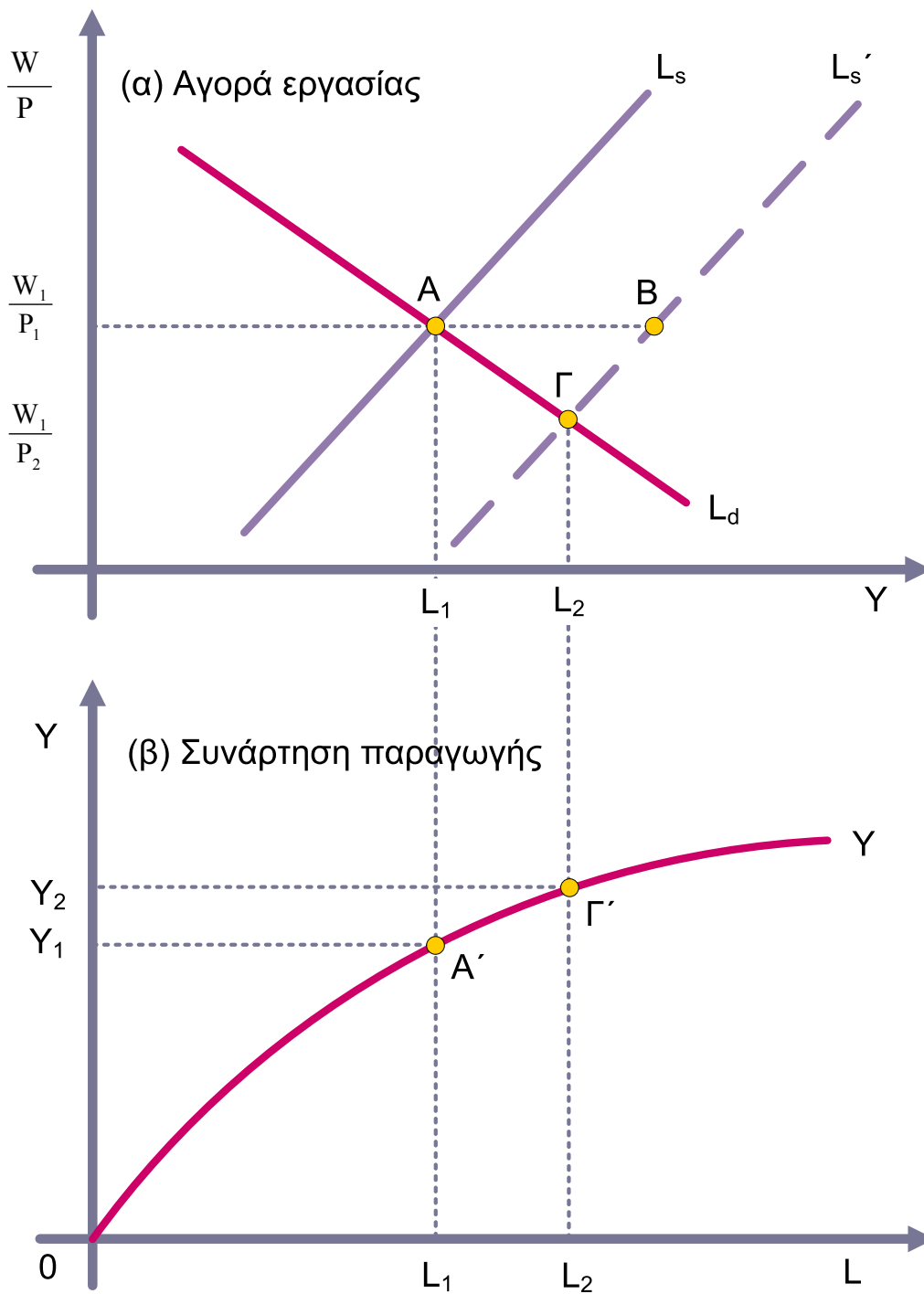
από την οποία βρίσκουμε $W = 200$.

Η ισορροπία επήλθε με αύξηση του ονομαστικού μισθού από 100 σε 200, αναλογικά όσο και η αύξηση των τιμών από 5 σε 10. Άρα, ο πραγματικός μισθός επανήλθε στο αρχικό επίπεδο. Η κατάσταση αυτή απεικονίζεται στο Διάγραμμα 11.4.

Διάγραμμα 11.4 Η ισορροπία στην αγορά εργασίας μετά από αύξηση του επιπέδου τιμών (Άσκηση 11.2).

Στο κλασικό μακροοικονομικό υπόδειγμα, ο προσδιορισμός του εισοδήματος ισορροπίας είναι άμεσα και στενά συνδεδεμένος με την αγορά εργασίας. Όταν η αγορά εργασίας ισορροπήσει σε κάποιο επίπεδο απασχόλησης, τότε προκύπτει αυτομάτως, μέσω της συνάρτησης παραγωγής, το μέγεθος του εισοδήματος. Στο Διάγραμμα 11.5, η ευθεία L_d , που δείχνει τη ζήτηση, και η ευθεία L_s , που δείχνει την προσφορά, προσδιορίζουν το επίπεδο απασχόλησης στο L_1 με πραγματικό μισθό W_1/P_1 . Στο κάτω μέρος του Διαγράμματος 11.5, η συνάρτηση παραγωγής δείχνει ότι, για απασχόληση L_1 το εισόδημα είναι Y_1 . Επιπλέον, το εισόδημα αυτό είναι και εισόδημα πλήρους απασχόλησης.

Διάγραμμα 11.5 Ο προσδιορισμός του εισοδήματος μέσω της αγοράς εργασίας και της συνάρτησης παραγωγής.

Το εισόδημα μπορεί να μεταβληθεί μόνον εάν κάτι αλλάξει στην αγορά εργασίας. Εάν π.χ. αυξηθεί η προσφορά εργασίας λόγω εισροής μεταναστών, θα εμφανισθεί ένα πλεόνασμα εργασίας ίσο προς την απόσταση AB. Εφόσον ο ονομαστικός μισθός είναι εύκαμπτος, το έλλειμμα θα μειώσει τον ονομαστικό μισθό. Η μείωση του ονομαστικού μισθού σημαίνει και μείωση του πραγματικού, εφόσον οι τιμές είναι σταθερές. Το νέο σημείο ισορροπίας είναι το Γ, που αντιστοιχεί σε απασχόληση L_2 . Το νέο σημείο ισορροπίας Γ είναι άμεσα συνδεδεμένο με το σημείο Γ' της συνάρτησης παραγωγής και δίδει αυτομάτως το νέο εισόδημα Y_2 .

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι, σύμφωνα με το κλασικό υπόδειγμα, η οικονομία βρίσκεται πάντοτε σε πλήρη απασχόληση. Αυτό το αποτέλεσμα είναι σε προφανή διάσταση με την πραγματικότητα. Η ανεργία είναι συνηθισμένο φαινόμενο σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Οι κλασικοί οικονομολόγοι δίδουν δύο εξηγήσεις στο φαινόμενο της ανεργίας. Φυσικά, παραδέχονται ότι υπάρχει ανεργία, αλλά υποστηρίζουν ότι είναι προσωρινή. Η αγορά εργασίας θα επανέλθει βαθμιαία στη θέση ισορροπίας. Η ανεργία προκαλείται από θεσμικούς περιορισμούς που δεν επιτρέπουν την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς. Ένας τέτοιος θεσμικός περιορισμός είναι η νομοθεσία για τους ελάχιστους μισθούς και οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας, που διατηρούν υψηλούς ονομαστικούς μισθούς και τους καθιστούν άκαμπτους. Στο Διάγραμμα 11.5, φαίνεται σαφώς ότι εάν ο μισθός W_1 δεν μπορεί να μειωθεί λόγω νομοθεσίας, το πλεόνασμα AB δεν μπορεί να απορροφηθεί και θα αποτελέσει ανεργία.

Μία άλλη ερμηνεία είναι ότι στην οικονομία λαμβάνουν χώρα αλλαγές που διαταράσσουν την ισορροπία συνεχώς. Τέτοιες αλλαγές προέρχονται από τεχνολογικές ανακαλύψεις και την εφαρμογή τους, που αλλάζουν την παραγωγικότητα της εργασίας και μετατοπίζουν την καμπύλη ζήτησης, ή/και από διεθνείς αναταραχές που προκαλούνται από ελλείψεις ενέργειας και πρώτων υλών.

Άσκηση 11.3

Έστω η εξής οικονομία:

$Y = 24L - 0,02L^2$	συνάρτηση παραγωγής
$L_s = 280 + 15 (W/P)$	προσφορά εργασίας
$P = 2$	επίπεδο τιμών

Να βρεθεί ο πραγματικός μισθός, ο ονομαστικός μισθός, το επίπεδο απασχόλησης, και το εισόδημα. Τι θα συμβεί εάν, με σταθερές τιμές, ο ονομαστικός μισθός γίνει $W = 20$;

Απάντηση

Από τη συνάρτηση παραγωγής βρίσκουμε το οριακό προϊόν της εργασίας, το οποίο είναι

$$dY/dL = 24 - 0,04L$$

Εξισώνουμε το οριακό προϊόν με τον πραγματικό μισθό W/P και βρίσκουμε τη συνάρτηση ζήτησης εργασίας, η οποία είναι

$$L_d = 600 - 25(W/P)$$

Η συνθήκη ισορροπίας της αγοράς εργασίας είναι $L_d = L_s$, από την οποία λαμβάνουμε

$$600 - 25(W/P) = 280 + 15(W/P)$$

Από την εξίσωση αυτή, βρίσκουμε ότι ο πραγματικός μισθός είναι $(W/P) = 8$. Αντικαθιστώντας τον πραγματικό μισθό στη συνάρτηση ζήτησης ή προσφοράς βρίσκουμε την απασχόληση που είναι $L = 400$.

Τώρα, από τη συνάρτηση παραγωγής βρίσκουμε ότι, για $L = 400$, το εισόδημα είναι $Y = 6.400$. Ο ονομαστικός μισθός είναι $W = 16$ διότι $(W/2) = 8$.

Εάν ο ονομαστικός μισθός αυξηθεί σε $W = 20$, ο πραγματικός μισθός θα αυξηθεί σε $20/2 = 10$. Η ζήτηση εργασίας με αυτόν τον μισθό είναι $L_d = 350$, ενώ η προσφορά για τον ίδιο μισθό είναι $L_s = 430$. Άρα, η αγορά παρουσιάζει πλεόνασμα, δηλαδή ανεργία 80 μονάδων.

Σύνοψη

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάσαμε τη λειτουργία της αγοράς εργασίας κατά την άποψη των κλασικών. Κατά την κλασική άποψη, ο ονομαστικός μισθός προσδιορίζεται ελεύθερα στην αγορά, η οποία ισορροπεί μόνο όταν επέλθει εξίσωση προσφοράς και ζήτησης εργασίας και άρα πλήρης απασχόληση (και μη-δενική ανεργία).

Αποκλίσεις από τη θέση ισορροπίας είναι δυνατόν να υπάρχουν, αλλά, εάν η αγορά λειτουργεί ελεύθερα χωρίς θεσμικούς περιορισμούς, η ισορροπία αποκαθίσταται αυτομάτως.

Βιβλιογραφία

- Λιανός, Θ. Π. και Μπένος, Θ. Ε. (2013). *Μακροοικονομική Θεωρία και Πολιτική*. Ζ έκδοση. Αθήνα: Εκδ. Μπένου. Κεφάλαια 8-9.
- Froyen, R. T. (1990). *Macroeconomics: Theories and Policies*. New York: MacMillan. Κεφάλαια 3-4.
- Mankiw, G. (2002). *Μακροοικονομική Θεωρία*. Αθήνα: Gutenberg. Κεφάλαιο 7.
- Say, J.-B. (1803). *Traitée d' Économie Politique (A Treatise on Political Economy)*. Ανακτήθηκε την 11-11-2015 από <http://www.econlib.org/library/Say/sayT.html>.